

УДК: 338.1

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-3>

Ольга Іванівна ГАРАФОНОВА,

доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID ID 0000-0002-4740-7057

Наталія ВАСИЛЮК,

студентка Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті визначено поняття та види ефективності діяльності компанії, розглянуто підходи до поняття «управління ефективністю». виявлено особливості економічної ефективності. досліджено оцінювання ефективності діяльності компанії як важливу складову управління компанією з метою підвищення її ефективності. Проведено огляд основних факторів впливу на управління ефективністю діяльності компанії.

Ключові слова: ефективність діяльності, управління ефективністю діяльності, економічна ефективність, фактори впливу.

Olga GARAFONOVA

Doctor of economic sciences, professor,
Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman
ORCID ID 0000-0002-4740-7057

Natalia VASYLYUK

Student Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PROCESS OF MANAGING THE EFFICIENCY OF BUSINESS ORGANIZATIONS

The article defines the concept and types of efficiency of the company's activity, considers approaches to the concept of «efficiency management». features of economic efficiency are revealed. the

assessment of the company's performance as an important component of company management with the aim of increasing its efficiency was studied. An overview of the main factors influencing the management of the company's activity efficiency was carried out.

Key words: activity efficiency, activity efficiency management, economic efficiency, influencing factors.

Постановка проблеми. У умовах глобальної економічної кризи, розповсюдження пандемії Ковід-19 та війни в Україні актуально стає проблема підвищення ефективності діяльності бізнес-організації. Зростання економічної ефективності є одним із пріоритетних завдань кожного підприємства. Для вирішення цього завдання недостатньо визначити цільові показники, які разом свідчать про те, що цієї мети досягнуто. Необхідно розробити механізм зростання ефективності, який полягає у визначенні сукупності послідовних управлінських рішень, що дозволяють досягти запланованих показників у певний період через використання ресурсного потенціалу підприємства. Такий підхід до управління ефективністю передбачає вирішення ключових питань, найважливішими є наступні: визначення сучасної концепції управління ефективністю, визначення критеріїв ефективності, визначення факторів зростання ефективності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління ефективністю діяльності бізнес-організації досліджували: Васюта В. Б., Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю., Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А., Левчук Т.М., Лизунова О. М., Мулик Т. О., Насонов М.І., Потій В. З., Савицька О. М., Салабай В. О., Савицька О. М., Салабай В. О., Тарасенко Л.О., Шляга О. В. та інші.

Мета статті – дослідження особливостей управління ефективністю діяльності компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна ефективність роботи бізнес-організації – комплексне поняття, яке визначається, виходячи з ефективності складових процесів, і показує, наскільки добре організація використовує свої ресурси, щоб зробити прийнятні товари та послуги, порівняно з встановленою нормою, метою або стандартом. Розглянемо види ефективності діяльності бізнес-організації на рис. 1.

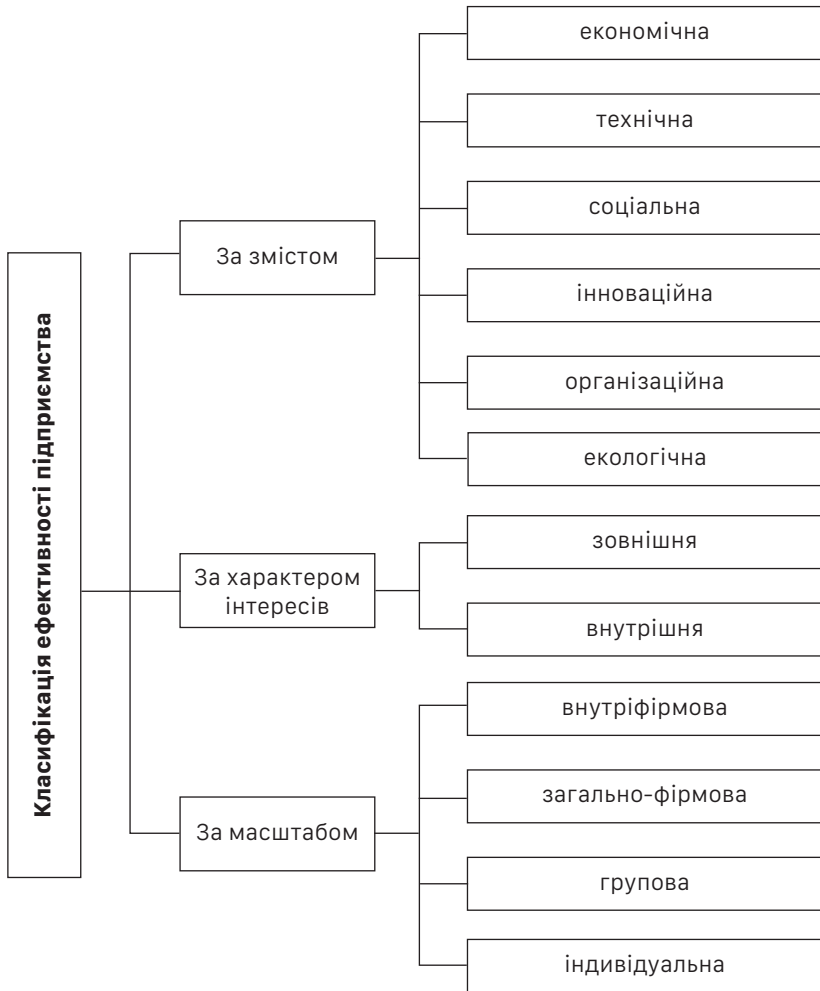

Рис. 1. Види ефективності діяльності бізнес-організації

Джерело: розроблено автором на основі [3;6;11]

Нині проблемі управління ефективністю діяльності підприємства приділяється дедалі більше уваги, проте підходи до формулювання цього поняття значно різняться (табл. 1).

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «управління ефективністю»

Автори	Визначення
Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбко М. Ю.	Ефективність діяльності підприємства як економічна категорія відображає відповідність фактичного результату бажаному [2, с.13]
Лизунова О. М., Пуханов О. О.	Управління ефективністю роботи підприємства передбачає урахування основних положень теорії максимізації прибутку [6, с.188]
Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А.	управління ефективністю діяльності підприємства – це інтегрований підхід менеджменту, що об'єднує різні напрями діяльності підприємства, включаючи стратегію, управління персоналом, операційний менеджмент, планування, аналіз, облік та контроль, відповідні методи, моделі, системи та програмне забезпечення задля забезпечення сталого зростання ефективності діяльності підприємства [4, с.121]
Армстронг М.	Визначає управління ефективністю як систематичний та безперервний процес удосконалення організаційної діяльності шляхом розробки показників ефективності окремих працівників та колективів [17]

Отже, відповідно до наведених значень, управління ефективністю – це циклічний процес, метою якого підвищення ефективності. У цьому єдиного підходу під час поділу циклу управління ефективністю на етапи немає.

Багато авторів, які займаються питаннями економічної ефективності діяльності бізнес-організації, пропонують розмежувати внутрішню та зовнішню економічну ефективність. Внутрішня економічна ефективність тут виражатиметься через показник норм прибутку (рентабельності капіталу), а зовнішня – через порівняння норми прибутку суб'єкта господарювання з нормою прибутку економіки держави (середньоринковою процентною ставкою). Цей поділ, насамперед, обумовлено тим, що з цілей внутрішнього аналізу економічної ефективності підприємство то, можливо високорентабельним, та заодно зовсім неефективним для економіки загалом. Так, будь-який реалізований проект буде вважатися ефективним з погляду окупності витрат громадського капіталу, якщо рентабельність активів виявиться вищою за ринкову ставку відсотка. Інакше такий проект знижує ефективність використання громадського капіталу та вважається невиправданим [2].

Виходячи з вищесказаного, можна виділити ряд особливостей економічної ефективності як економічної категорії:

- економічна ефективність діяльності підприємства характеризується низкою фінансових показників (прибутком, рентабельністю), під час аналізу яких слід орієнтуватися на довгострокову перспективу розвитку організації;
- у сучасних умовах господарювання, оцінюючи економічну ефективність діяльності підприємства, необхідно враховувати, що вона має бути як мінімум не нижчою за ефективність діяльності інших учасників ринку;
- враховуючи високий рівень конкуренції, в умовах якої підприємства змушені вести свою діяльність, просто необхідно впровадження системи оцінки економічної ефективності та проведення різноманітних заходів щодо її підвищення [7].

Визначаючи економічну категорію ефективності, дослідники виділяють кілька її різновидів, залежно від цього, який є предмет дослідження. Так виділяють цільову, технологічну, ринкову та динамічну ефективність.

Управління ефективністю діяльності бізнес-організації базується на проведенні її оцінки. Виділяють такі підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства (рис. 2).

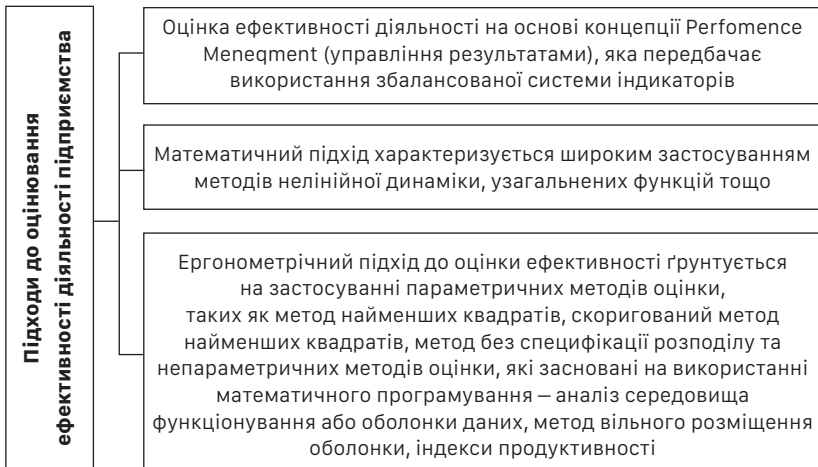

Рис.2. Підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [2;4]

Традиційно аналіз та оцінка ефективності господарської діяльності підприємств орієнтовані, в основному, на обґрунтування рішень щодо підтримки сталого функціонування самого підприємства як господарської одиниці та до їх завдань не входило управління змінами внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства.

Оцінка ефективності діяльності найчастіше передбачає використання традиційних методів (рис. 3).

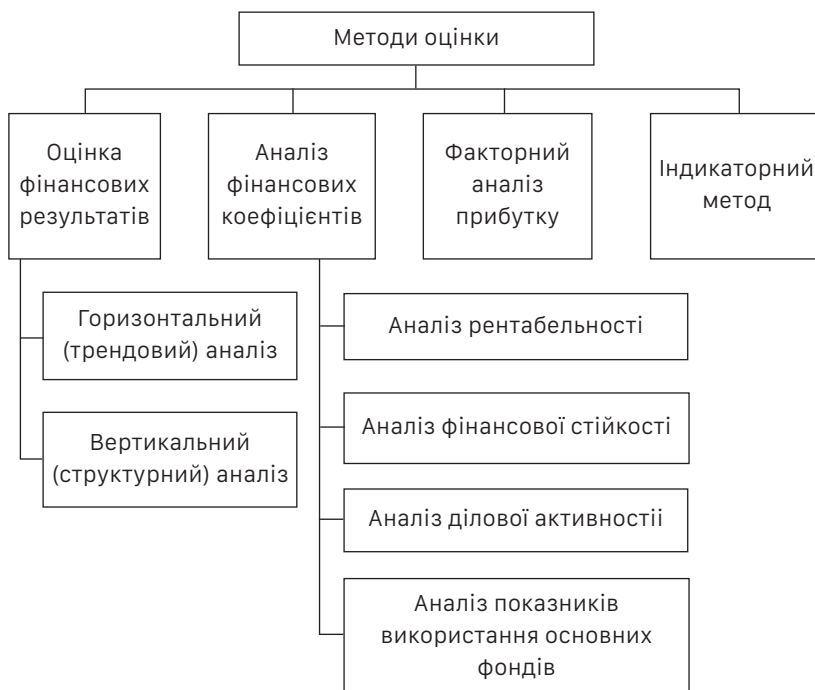

Рис. 3. Методи оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [2;7]

За певних умов оцінку ефективності діяльності розглядають із позиції інвестиційного аналізу як оцінку ефективності інвестиційної діяльності підприємства. При цьому показники оцінки базуються на розрахунковій величині грошових надходжень (прості

статистичні методи) або дисконтованих доходах з урахуванням тимчасової вартості грошових потоків: простий і дисконтований термін окупності, індекс рентабельності (PI), чиста наведена вартість (NPV), внутрішня ставка прибутковості (IRR) [15].

Ефективність організації є комплексним багатаспектним поняттям. Вирізняють різні види ефективності, з метою оцінки якої застосовуються такі методи: оцінка за індикаторами; оцінка показників фінансової та господарської діяльності; оцінка фінансового результату (прибутку).

На ефективність господарську діяльність підприємств впливають різні чинники. За ступенем впливу фактори поділяються на основні та другорядні. До основних відносяться фактори, які мають вирішальний вплив на результативний показник. Другорядними вважаються ті, які не надають вирішального впливу на ефективність господарської діяльності підприємства в умовах, що склалися. Один і той самий фактор залежно від обставин може бути і основним, і другорядним

За місцем виникнення фактори класифікуються на внутрішні та зовнішні, тобто залежать і не залежать від діяльності цієї організації. Основна увага при аналізі має приділятися дослідженню внутрішніх факторів, на які суб'єкт господарювання може впливати. Разом з тим у багатьох випадках при розвинених виробничих зв'язках та відносинах на результати роботи кожної організації значною мірою впливає діяльність інших суб'єктів господарювання, наприклад, рівномірність та своєчасність постачання сировини, матеріалів, їх якість, вартість та ін. Ці фактори є зовнішніми. До зовнішніх факторів входять:

- коливання цін на світовому та внутрішньому ринку, зміна пропозиції та попиту;
- зміна політичної обстановки у світі та країні;
- діяльність держави;
- інфляційні процеси [3].

Внутрішні фактори можна поділити на основні та не основні. До основних факторів належать теоретично визначальні результати роботи підприємства. Внутрішні неосновні чинники хоч і впливають на узагальнюючі показники, але пов'язані безпосередньо з сутністю аналізованого показника.

Зовнішні чинники залежить від діяльності підприємства, але кількісно визначають рівень використання виробничих і фінансових

ресурсів цього підприємства. Розрізняють зовнішні фактори прямого впливу та непрямого. Сукупність чинників довкілля, має пряме вплив на функціонування та розвитку підприємства називають об'єктивними зовнішніми чинниками. До цієї групи чинників відносять постачальників матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних та інших. ресурсів, і навіть споживачів, партнерів, конкурентів. Інша група зовнішніх факторів – суб'єктивні зовнішні фактори, які є сукупністю факторів зовнішнього середовища, що побічно впливають на функціонування підприємства. Стан економіки, природні, соціально-політичні чинники тощо. грають роль фонових факторів, що збільшують або зменшують ефективність та стійкість підприємств [16].

Висновки та пропозиції. Отже, економічна ефективність роботи бізнес-організації – комплексне поняття, яке визначається, виходячи з ефективності складових процесів, і показує, наскільки добре організація використовує свої ресурси, щоб зробити прийнятні товари та послуги, порівняно з встановленою нормою, метою або стандартом. Управління ефективністю включає ряд етапів, від її оцінювання до розробки методів та підбору інструментів підвищення ефективності компанії. Ефективність діяльності підприємства залежить від безлічі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Вплив факторів може мати як позитивні, так і негативні наслідки для суб'єкта господарювання, що, зрештою, позначиться на ефективності його діяльності. Оскільки ефективно діюче підприємство може успішно і тривало здійснювати свою діяльність у умовах конкурентного ринку України і нестабільної економічної ситуації, то дуже важливо задля прийняття вірних управлінських рішень проводити постійний аналіз впливу чинників на підприємство.

© **Гарафонова О. І., Василюк Н., 2022**

ЛІТЕРАТУРА

1. Бибченко А. В., Кобелев В. М. Вдосконалення організаційно-економічного механізму управління ефективністю діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПИ". Економічні науки.* 2020. № 5 (7). С. 3-7.

2. Васюта В. Б., Кулага М. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення. *Modern Economics.* 2019. № 15(2019). С. 41-48.

3. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 12–14.

4. Коваленко М. В., Фоніна Я. В., Дейнеко К. А. Особливості управління ефективністю діяльності підприємств в умовах економіки України. *Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С. 120-126.

5. Левчук Т.М., Кривов'язюк І.В. Проблеми забезпечення ефективності діяльності підприємства та їх вирішення в сучасних концепціях господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. С. 50–53.

6. Лизунова О. М., Пуханов О. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №12. С.187-190

7. Маркова Т. Оцінка ефективності діяльності підприємства: теоретико-методичні підходи. *Економіка харчової промисловості*. 2019. №4. С.20-26.

8. Мулик Т. О. Організація діагностики діяльності підприємства та його бізнес-процесів: теоретико-методичні підходи. *Modern Economics*. 2019. № 17(2019). С. 158-164.

9. Насонов М.І. Методика оцінювання управління ефективністю підприємства: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/206.pdf (дата звернення: 08.03.2022).

10. Потій В. З., Куліш Г. П. Система управління ефективністю діяльності підприємств, її особливості та проблеми застосування в Україні. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2017. №1-2. С. 54-59.

11. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7126> (дата звернення: 21.02.2022).

12. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Оцінювання ефективності системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711> (дата звернення: 24.09.2022).

13. Тарасенко Л.О. Ефективність діяльності підприємства: сутність, генезис, зміст підходів. *Фінанси, облік, банки*. 2019. №24. С.148-157.

14. Турчіна С.Г, Дашутіна Л.О. Управління ефективністю діяльності підприємств малого бізнесу. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 53. С.91-97.

15. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 1. С. 43-48.

16. Щеглова О. Ю., Судакова О. І., Лаже М. В. Ефективність управління підприємством та підходи до її визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. №12(2). С. 186-190.

17. Armstrong M. *Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance*. London : Kogan Page, 2015. 416 p.

REFERENCES

1. Bybchenko A. V., Kobelev V. M. Improvement of the organizational and economic mechanism for managing the efficiency of the enterprise. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Economic sciences*. 2020. No. 5 (7). P. 3-7.

2. Vasyuta V. B., Kulaga M. O. Evaluation of the efficiency of the economic activity of the enterprise and the development of measures to improve it. *Modern Economics*. 2019. No. 15(2019). P. 41-48.

3. zhedzhula V.V., Yepifanova I.Yu., Dzyubko M.Yu. Directions for improving the efficiency of dairy industry enterprises. *Investments: practice and experience*. 2018. No. 11. P. 12–14.

4. Kovalenko M. V., Fonina Y. V., Deineko K. A. Peculiarities of managing the efficiency of enterprises in the conditions of the economy of Ukraine. *Economy and entrepreneurship*. 2018. No. 4. P. 120-126.

5. Levchuk T.M., Krivovyazyuk I.V. Problems of ensuring the efficiency of enterprise activity and their solution in modern management concepts. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. 2017. No. 23. P. 50-53.

6. Lyzunova O. M., Pukhanov O. O. Ensuring the efficiency of the enterprise. *International economic relations and the world economy*. 2017. No. 12. P.187-190

7. Markova T. Evaluation of the efficiency of the enterprise: theoretical and methodological approaches. Economics of the food industry. 2019. No. 4. P.20-26.

8. Mulyk T. O. Organization of diagnostics of enterprise activity and its business processes: theoretical and methodological approaches. Modern Economics. 2019. No. 17(2019). P. 158-164.

9. Nasonov M.I. Methodology for evaluating enterprise efficiency management: theoretical aspects. Efficient economy. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/206.pdf (access date: 03/08/2022).

10. Potii V. Z., Kulish H. P. The system of managing the efficiency of enterprises, its features and problems of application in Ukraine. Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Auditing: coll. of science works 2017. No. 1-2. P. 54-59.

11. Savytska O. M., Salabai V. O. Effectiveness of activity and enterprise management: features of the use of theory, methodology and effectiveness of analytical research. Efficient economy. 2019. No. 6. - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7126> (access date: 21.02.2022).

12. Seleznyova G. O., Ippolitova I. Ya. Evaluation of the effectiveness of the enterprise management system. Efficient economy. 2020. No. 3. - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711> (access date: 09/24/2022).

13. Tarasenko L.O. Effectiveness of enterprise activity: essence, genesis, content of approaches. Finance, accounting, banks. 2019. No. 24. P.148-157.

14. Turchina S.G., Dashutina L.O. Management of the efficiency of small business enterprises. Market infrastructure. 2021. No. 53. P.91-97.

15. Shlyaga O. V. Efficiency of economic activity: essence and approaches. Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy. 2016. No. 1. P. 43-48.

16. Shcheglova O. Yu., Sudakova O. I., Lazhe M. V. Effectiveness of enterprise management and approaches to its definition. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy. 2017. No. 12(2). P. 186-190.

17. Armstrong M. Armstrong's Handbook of Performance Management: An Evidence-Based Guide to Delivering High Performance. London : Kogan Page, 2015. 416 p.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 05.08.2022